

Otřes bytí: Úvod do hyperobjektů

Timothy Morton

V knize *The Ecological Thought (Ekologické myšlení)* jsem poprvé pro popis věci masivně distribuovaných v čase a prostoru a souvisejících s člověkem použil termín *hyperobjekty*.¹ Hyperobjekt může být černá díra. Hyperobjekt může být ložisko ropy Lago Agrio v Ekvádoru, nebo národní park Everglades na Floridě. Biosféra či sluneční soustava také mohou představovat hyperobjekt. Celkový součet všech radioaktivních látek na Zemi může být hyperobjekt; nebo jenom plutonium či uran. Hyperobjektem se mohou stát produkty s dlouhou životností přímo vyrobené člověkem jako pěnový polystyren či plastové sáčky, nebo celek běsnící kapitalistické mašinérie. Hyperobjekty tedy jsou „hyper“ ve vztahu k nějaké jiné entitě, ať už je přímo vytváří člověk, nebo ne.

Hyperobjekty mají mnoho společných vlastností. Jsou *vazké*, což znamená, že „ulpí“ na jsoucnech, která s nimi mají co do činění. Jsou *nelokální*; jinými slovy jakýkoliv „místní projev“ hyperobjektu není přímo hyperobjekt.² Přinášejí časovost, která se zcela vymyká lidskému rozměru, na jaký jsme zvyklí. Zvláště některé značně velké hyperobjekty, jako jsou třeba planety, mají ryze *Gaussovu* časovost: v důsledku všeobecné teorie relativity vytvářejí víry v časoprostoru. Hyperobjekty zaujímají ohromné fázové prostory, což má za následek, že zůstávají lidem po dlouhé časové úseky skryté. A své účinky projevují *interobjektově*, což znamená, že mohou být zaznamenány

1 Timothy Morton, *The Ecological Thought*, Cambridge, Mass.: Harvard University Press 2010, s. 130–135.

2 Místní projev je termín filosofa Leviho R. Bryanta pro výskyt objektu. Viz Levi R. BRYANT, *Democracy of Objects*, Ann Arbor: Open Humanities Press 2011, s. 15.

v prostoru, který se skládá ze vzájemných vztahů mezi estetickými vlastnostmi objektů. Hyperobjekt není spojen s naším věděním: je hyper ve vztahu k červům, citronům a ultrafialovým paprskům stejně jako vůči lidem.

Hyperobjekty mají již nyní značný dopad na lidský společenský a psychologický prostor. Jsou přímo zodpovědné za to, co nazývám *konec světa*, a díky nim se jak popíračství, tak apokalyptický environmentalismus staly překonanými. Hyperobjekty předznamenávají nový lidský věk *pokrytectví, slabosti a ochromenosti*: tyto termíny mají v mé studii velmi specifický význam a budu se jimi zabývat do hloubky. *Pokrytectví* pramení z předpokladu nemožnosti metajazyka (a jak vysvětlím, tento stav jsme si uvědomili nedávno díky ekologické naléhavosti); *slabost* z rozporu mezi jevem a věcí, který hyperobjekt činí znepokojivě patrným; *ochromenost* ze skutečnosti, že všechny entity jsou nestálé (což vyplývá ze samotné možnosti jejich existence) a hyperobjekty tuto nestálost stavějí na odiv.³ Hyperobjekty rovněž mění lidské umění a prožitek (estetická dimenze). Nyní se tak nacházíme v něčem, co nazývám *věk asymetrie*.

Hyperobjekty nejsou pouze soubory, systémy nebo asambláže jiných objektů. Jedná se o svébytné objekty, objekty ve zvláštním smyslu, který objasním v průběhu této knihy. Zvláštní význam *objektu* pramení z *objektově orientované ontologie* (OOO), nově vznikajícího filosofického směru zasvěceného jedinečné formě realismu a neantropocentrickému myšlení. Naprosto nesprávné by bylo říct, že hyperobjekty jsou výplody (lidské) fantazie, ať už myslíme představivost jako spojování asociací ve stylu Huma, nebo jako možnost Kantových syntetických soudů a priori. Hyperobjekty jsou skutečné, ať už o nich někdo uvažuje, nebo ne. Ve skutečnosti znamená příchod hyperobjektů, z důvodů popsaných v této studii, konec možnosti transcendentálního skoku „mimo“ fyzickou realitu. Hyperobjekty nás nutí uznat imanenci podstaty myšlení ve fyzicku, což ovšem neznamená, že jsme „zasazeni“ do „přirozeného světa“.

Hyperobjekty tudíž kladou filosofii dvojí obtížný úkol. První spočívá v odstranění představy možnosti metajazyka, který by mohl věci vysvětlovat, aniž by se jimi kontaminoval. Z důvodů, které vysvětlím později, v tomto v některých ohledech selhalo poststrukturalistické myšlení, nebo lépe řečeno tento úkol nedokončilo. Druhým úkolem je stanovit, co je fenomenologická „zkušenost“ v podmínkách absence čehokoliv smysluplného jako „světa“ vůbec: proto podtitul „Filosofie a ekologie po konci světa“.

Tuto knihu jsem rozdělil na dvě části. Protože existuje radikální rozpor mezi objektem a tím, jak se jeví jiným entitám, zdá se být namístě stejným

3 V jistém smyslu je idea slabosti rozšířením Vattimova pojmu *slabismus*, který přijímá rozpor mezi člověkem a světem a který se posouvá směrem k nihilismu. Gianni VATTIMO, *Transparentní společnost*, Praha: RUBATO 2013, s. 117, 119.

způsobem rozdělit i knihu. Hyperobjekty vyžadují přímé filosofické, historické a kulturní vysvětlení, a to odpovídá první části knihy. Potom se však musíme přesunout k lidskému přisvojení hyperobjektů, které zaujímá druhou část.

Během celých *Hyperobjektů* často píšu stylem, který může čtenář shledat „osobním“ – někdy to může být provokativní, nebo dokonce otravné. Mé rozhodnutí psát poněkud osobně ovlivnila odvážná a poučná fenomenologie Alphonsa Lingise. Přejde mi to tak správně. Jsem jednou z entit lapených do hyperobjektu, jež zde nazývám *globální oteplování* (další volba – neschvaluji nazývat ho *klimatickou změnou*); jde o entitu, kterou znám velmi dobře. A jako objektově orientovaný ontolog zastávám myšlenku, že všechny entity (včetně „mě“) jsou plaché, jako unikající chobotnice, které vystříknou matoucí inkoust a stáhnou se do ontologických stínů. Žádný diskurs tudíž není skutečně „objektivní“, pokud to znamená, že se jedná o nadřazený jazyk, který sídlí „za“ tím, o čem mluví. Touto knihou také nezbytně prostupuje opakující se cyklický styl. To proto, že člověk v každém okamžiku vidí jenom část hyperobjektu. Přemýšlet o nich je ve své podstatě ošidné.

Díky tomuto způsobu argumentace mohu znít jako postmodernista, ale z důvodů, které budou objasněny později, nově vznikající ekologický věk vystihuje myšlenku, že „žádný metajazyk neexistuje,“ mnohem vážněji a otevřeněji, než ji kdy bral postmodernismus.⁴ Jelikož pro postmodernismus je v určitém smyslu „všechno metafora“, je každá metafora stejně špatná. Ale protože pro mě, stejně jako s příchodem věku asymetrie vlastně pro všechny lidské bytosti, reálné věci určitě existují, jenom ne tak, jak je známe nebo jsme je znali, jsou pro mě některé metafory lepší než jiné.⁵ Protože však nelze stát zcela mimo věci, ukazuje se, že pravdu o tom, že „metajazyk neexistuje“, známe lépe než ti, kdo s ní přišli. Narůstající jistota, s níž se v postmodernismu říká „metajazyk neexistuje“ a „všechno je metafora“, znamená, že postmodernismus není tím, za co se považuje, a ve skutečnosti představuje jenom další verzi (bílého, západního, mužského) historického projektu. Zdá se, že hlavním cílem tohoto projektu bylo vytvořit podivnou, mimo historii stojící tranzitní halu, v níž se postavy a technologie a ideje věků budou hemžit ve stavu mírné, napůl blažené nevědomosti.

Nicméně jsme pomalu zjistili, že onu tranzitní halu postavili na Zemi, což se liší od vyjádření, že je součástí Přírody. (V celé této knize píšu *Příroda* s velkým písmenem, právě proto, abych ji „denaturoval“, jako to člověk provede s bílkovinou, když ji uvaří.) To, čemu Thoreau říká „pravá Země“,

4 Jacques LACAN, *Écrits. A Selection*, London: Tavistock 1977, s. 311.

5 Tento způsob myšlení odvozuji od Grahama Harmana; viz Graham HARMAN, *Guerrilla Metaphysics: Phenomenology and the Carpentry of Things*, Chicago: Open Court 2005, s. 101–102.

je nyní po celé své ploše obaleno tenkou vrstvou radioaktivních látek, jež se tam ukládají od roku 1945.⁶ Usazování této vrstvy představuje rozhodující moment *antropocénu*, geologického období spojeného se zásadní lidskou „terraformací“ Země samotné.⁷ První významné stopy se objevily v roce 1784, kdy se díky vynálezu parního stroje Jamese Watta uhlík z průmyslových odvětví využívajících uhlí začal ukládat po celém světě včetně Arktidy. Vznik parního stroje, víceúčelového stroje, jehož univerzálnost (jak je zaznamenáno v jeho patentu) zásadně uspíšila příchod průmyslového věku, představoval událost, jejíž význam neunikl Marxovi.⁸ Tento univerzální stroj (prapodivná předzvěst počítače, stroje ještě všestrannějšího) se dal připojit k obrovskému seskupení dalších strojů, aby se stal jejich hybnou silou, čímž vytvořil seskupení různých asambláží, které změnilo průmyslovou éru v podivný kybernetický systém, jakousi primitivní umělou inteligenci. Jde o průmyslový kapitalismus s jakoby upíří sestupnou kauzalitou rodící se úrovně strojů a jejich mechanickou abstraktní hodnotou, vysávajícími lidi pod nimi. Po roce 1945 nastává *velké zrychlení*, v němž se geologická transformace Země člověkem zrychlila o několik řádů.

Ale stejně jako všem ostatním až do doby asi před deseti lety, i Marxovi chyběla ještě širší perspektiva. Zamyslete se: jednoslovná juxtapozice geologického období (které je rozsáhlé, téměř nepředstavitelné) s velmi konkrétními událostmi – 1784, uhelné saze, 1945, Hirošima a Nagasaki, plutonium. Nejedná se jenom o období historické, ale také geologické. Nebo lépe řečeno: už nejsme nadále schopni smýšlet o historii jako výhradně lidské, právě z toho důvodu, že se nacházíme v antropocénu. Skutečně podivné jméno, vzhledem k tomu, že v tomto období navazuje mimo-lidské rozhodující kontakt s lidmi, dokonce i s těmi, kteří se stále tak urputně snaží udržovat odlišnost mezi lidmi a zbytkem světa.

Tato změna situace vyžaduje takový způsob myšlení (a tedy i psaní), v němž se normální jistoty převracejí, či dokonce úplně vytrácejí. Mé soukromé dojmy už nejsou „osobní“ ve smyslu, že jsou „pouze moje“ nebo „pouze subjektivní“: stávají se stopami hyperobjektů, vždy nutně zkrácenými entitou, v níž zanechávají svůj otisk – tedy mnou. Ze mě (a stejně tak z vás) se stává lakmusový papírek času hyperobjektů. Jsem uvnitř prázdný. Má situovanost a rétorika situovanosti v tomto případě nepředstavují defenzivní sebejistotu, ale přesně naopak.⁹ Jinými slovy, naše situovanost se dnes stává

6 Henry David THOREAU, *Mainské lesy*, Praha: Paseka, 2012, s. 65.

7 Termín antropocén vymyslel atmosférický chemik Paul Crutzen. Viz Paul CRUTZEN – Eugene F. STORER, „The Anthropocene“, *Global Change Newsletter* 41.1 (2000), s. 17–18; Paul CRUTZEN, „Geology of Mankind“, *Nature* 415 (3. ledna 2002), s. 23.

8 Karl MARX, *Kapitál*, Praha: Svoboda 1978, s. 373.

9 Přesvědčivou studii o situovanosti představuje David SIMPSON, *Situatedness; or Why We Keep Saying Where We're Coming From*, Durham: Duke University Press 2002, s. 20.

místem opravdové podivnosti [*uncanny*]; podivnosti, s jakou se potkává například protagonist Wordsworthovy básně nebo postava v *Blade Runnerovi*. Nedokážu se přenést před to, co jinde nazývám *ekomimeze*, tedy introspektivní, umělecké zpracování situovanosti (většinou) v první osobě.¹⁰ Nejde mi o propagaci ekomimeze, ale o zjištění, že neexistuje žádné venku, žádný metajazyk. Nicméně čtenář co chvíli zjistí, že tento text tak nějak zmateně kolísá mezi fenomenologickým narativem a vědeckou dedukcí. Ale stejně jako jsem já vyhloubený hyperobjektem, tak je i jazyk vědy zbaven svého ideologického statusu chladné neosobnosti. Čím víc o hyperobjektech víme, tím podivnějšími se stávají. Hyperobjekty tedy ztělesňují pravdu, o níž jsem si kdysi myslel, že se vztahuje jenom na živé organismy, pravdu o *tajemném cizinci*.¹¹

Úsilí této knihy tedy spočívá v podivné ekomimezi, která cloumá limity řečnického stylu a hledá jeho pokrytectví. Z důvodů, které nabídnu později, je termín *pokrytectví* vybrán velmi pečlivě. *Doba hyperobjektů je dobou pokrytectví*. Po pokrytectví však nelze pátrat z cynické perspektivy. Pokud nemáme metajazyk, ocitne se cynický odstup, hlavní ideologický modus levice, v úzkých a nedokáže se s obdobním hyperobjektů vypořádat.

Existuje další důvod, proč je Alphonso Lingis pro tento projekt ústřední. Lingisova kniha *The Imperative (Imperativ)* představuje pozoruhodné přepracování kantovské etiky s přihlédnutím k fenomenologii. Ona fenomenologie je Lingisova vlastní, vyvinula se z let studií a blízkého spojení s Emmanuel Lévinasem a velmi se liší od své prababičky, husserlovské fenomenologie. Především Lingis umožňuje uvažovat o skutečně ekologické etice. Mnohé z jeho nejpádňějších důkazů čerpají z etických dilemat týkajících se ekologického konání. Dále v této knize dopodrobna rozebírám, proč je Lingisem inspirovaný pohled na etiku pro ekologické konání klíčový. Zvlášť oddíl nazvaný „Pokrytectví“ se rozsáhle zabývá Lingisovým myšlením.

To hyperobjekty způsobily konec světa. Planeta Země zcela jistě nevybuchla. Ale koncept *světa* už není funkční a jeho zánik přinesly právě hyperobjekty. Představa konce světa je velmi účinná v environmentálním myšlení. Ale já tvrdím, že tato myšlenka nefunguje, protože bytí, o které se máme bát a má nám na něm záležet, v podstatě zmizelo. To neznamená, že neexistuje naděje pro ekologickou politiku a etiku. Ani zdaleka. Rozhodně chci tvrdit, že silná víra v konec světa, „pokud teď nebudeme jednat“, je paradoxně jedním z nejsilnějších činitelů, které zabraňují úplnému zapojení do naší ekologické koexistence zde na Zemi. Tato kniha tedy zaujímá strate-

10 Timothy MORTON, *Ecology without Nature: Rethinking Environmental Aesthetics*, Cambridge: Harvard University Press 2007, s. 33.

11 Jacques DERRIDA, „Hospitality“, *Angelaki* 5.3 (December 2000), s. 3–18; MORTON, *Ecological Thought*, s. 14–15, 17–19, 38–50.

gii probudit nás ze sna, že svět má skončit, protože na tom závisí konání na Zemi (skutečné Zemi).

Konec světa už nastal. Jeho datum dokážeme určit s podivnou přesností. Historiografie ani geologický čas mnohdy nejsou považovány za objektivní, ale v tomto případě hovoří nepříjemně jasně. Stalo se to v dubnu 1784, kdy James Watt patentoval svůj parní stroj; akt, kterým začalo usazování uhlíku v zemské kůře – tedy počátek lidstva jako geofyzikální síly na planetární úrovni. Vzhledem k tomu, že když se má něco stát, často se to musí stát dvakrát, svět rovněž skončil v roce 1945 v novomexickém Trinity, kde Projekt Manhattan otestoval Gadget, první z atomových bomb, a později téhož roku, kdy byly dvě jaderné bomby shozeny na Hirošimu a Nagasaki. Tyto události představují logaritmický nárůst lidské aktivity ve formě geofyzikální síly.¹² Pro lidstvo – a rozhodně pro jakoukoliv formu života v dosahu radioaktivního spadu – mají „světově-dějinný“ význam: vymezují geologické období, nejdelší zemskou éru. „Světově-dějinný“ dávám do uvozovek, protože diskutujeme právě o osudu konceptu *světa*. Neboť lidem se právě v tento okamžik zjevuje konec světa zapříčiněný rozrůstáním hyperobjektů, z nichž jedním je nesporně Země sama – její geologické cykly vyžadují geofilosofii, která neuvažuje pouze z hlediska lidských událostí a lidského významu.

Konec světa souvisí s antropocénem, globálním oteplováním a následnou drastickou klimatickou změnou, jejíž přesný rozsah zůstává nejasný, zatímco její skutečnost je s určitostí potvrzená. V celé knize používám termín *globální oteplování*, nikoli *klimatická změna*. Proč? Ať už existují jakékoliv společenské a politické důvody k tomu, že převládá termín *klimatická změna* nad *globálním oteplováním* pro pojmenování tohoto konkrétního hyperobjektu, dopad na společenský a politický diskurs je dost jasný. Došlo ke zmírnění příslušných obav. Jistě, popírači mohou tvrdit, že *klimatická změna* je jen novým názvem pro tutéž fikci, ba dokonce že tuto lež odhaluje. V prostředí médií a v sociopolitické sféře je pojem *klimatická změna* takovým fiaskem, že člověk cítí nutkání vidět termín samotný jako určitý druh popření, reakci na radikální trauma z bezprecedentního globálního oteplování. Pokud jsou tyto termíny předkládány, jako kdyby šlo o dvě alternativní pojmenování, a ne o jednotný konceptuální balíček, je to příznak tohoto selhání, protože lze logicky mluvit o „klimatické změně jako výsledku globálního oteplování,“ kde „klimatická změna“ představuje jenom zhuštění detailnější fráze, tedy metonymii.

Pokud to není takto, potom *klimatická změna* zastupuje *globální oteplování* stejně jako „kulturní změna“ zastupuje *renesanci* nebo „změna životních podmínek“ zastupuje *holokaust*. *Klimatická změna* jako zástupce dovoluje cynickému rozumu (pravého i levého křídla) tvrdit, že „klíma se měnilo

vždy“, což mi zní jako použít frázi „lidé se vždycky zabíjeli“ pro hloupé zdůvodnění absence kontroly prodeje kulometů. Co zoufale potřebujeme, je náležitý stupeň zděšení a úzkosti s ohledem na konkrétní ekologické trauma – skutečně, *to* ekologické trauma naší doby, právě tu věc, která definuje antropocén jako takový. A proto se v této knize budu držet slovního spojení *globální oteplování*.

V nedávné době se jako odpověď na znepokojivou a skutečně děsivou shodu okolností lidské historie a zemské geologie objevilo mnoho filosofických postojů. *Spekulativní realismus* je souhrnný pojem zahrnující takové badele, jako jsou Graham Harman, Jane Bennettová, Quentin Meillassoux, Patricia Cloughová, Iain Hamilton Grant, Levi Bryant, Ian Bogost, Steven Shaviro, Reza Negarestani nebo Ray Brassier, a narůstající řadu dalších, jako jsou Ben Woodard a Paul Ennis. Všichni jsou odhodláni prolomit kletbu uvrženou na filosofii od období romantismu. Ona kletba je známá jako *korelacionismus*, představa, že filosofie může diskutovat pouze uvnitř úzkého pásma omezeného na koreláty lidského světa: význam je možný pouze mezi lidskou myslí a tím, co myslí, jejími „objekty“, jakkoliv chatrnými a nejistými. Otázka z pohledu zastávce korelacionismu zní: svítí uvnitř ledničky světlo, když zavřeme dveře?

Nejedná se úplně o idealismus, ale může k němu mít sklony. Ten problém ovšem sahá dál než do doby romantismu, totiž až k počátkům novověku. (Na rozdíl od Latoura věřím, že „jsme moderní“, a to nese následky pro lidské i mimo-lidské bytosti.¹³) Omezení filosofického rozsahu se snaží vyřešit hlavolam, jenž fascinoval evropské myšlení přinejmenším od Descartova nekritického přijetí scholastického pohledu na substance – že se jedná o kousky ověšené nahodilostmi.¹⁴ I přes svůj revoluční racionalismus – v němž geniálně odvodil existenci reality z přesvědčení o svých vlastních duševních schopnostech (pochybování) – Descartes nekriticky převzal právě tu scholastiku, kterou jeho dílo podkopávalo, a přenesl ji do oblasti, na níž záleží ze všeho nejvíce, tedy do oblasti ontologie. Od té doby už jenom vyslovení slova *ontologie* zavánělo scholastikou. Postupně tak získala převahu epistemologie: Jak mohu vědět, že skutečné věci existují (nebo neexistují)? Co mi dává (nebo odepírá) přístup ke skutečnosti? Co určuje možnost přístupu [ke skutečnosti]? Co jsou podmínky možnosti? Toto myšlení ovlivnilo i ty, kdo se danému trendu vzpírali, třeba Schellinga a Heideggera, a původní fenomenology, jejichž slogan zněl: „K věcem samým!“ Uvažování mimo registr lidského se stalo menšinovým, což dokazuje marginalizace Alfreda Northa Whiteheada, jemuž se díky spekulativnímu realismu v současné době dostává nové pozornosti.

13 Bruno LATOUR, *We Have Never Been Modern*, Cambridge: Harvard University Press 2002.

14 Martin HEIDEGGER, *Bytí a čas*, Praha: Oikúmené 1996, s. 83–85.

12 Viz Trinity Atomic Web Site, <http://www.cddc.vt.edu/host/atomic/trinity/trinity1.html>.

Spekulativní realismus přináší zdravý impuls k vymanění z korelacionistického kruhu, z onoho omezeného ostrůvku, do něhož se filosofie uzavřela. Vypadá to, jako by myšlení bylo od sedmnáctého století myšlení utlačováno vědou. Věda však potřebuje víc než jen svoji „interpretaci“ – vždyť všichni dobře víme, že některé obrany humanitních oborů dokážou zajít až k tvrzení, že věda potřebuje humanitní obory jako svůj PR prostředek. Mimoto věda nutně neví, o čem vlastně pojednává. Pro stoupence neodarwinismu realita spočívá v mechanismech a algoritmických procesech. Pro kvantového fyzika se věci mohou mít úplně jinak – realita s sebou v jeho případě skutečně může přinášet jistou formu korelacionismu: vždyť Kodaňská interpretace kvantové mechaniky netvrdí nic jiného. Řečeno jinými slovy: vše je pak v takové perspektivě tvořeno myslí.¹⁵ Takže kde je pravda? Kdo z nich má pravdu? Filosofie zaspala na výhybce a nechala vlak ontologie pokračovat po své původní dráze: tudíž se má za to, že věci existují jako v zásadě beztvaré hroudy obalené akcidentálními vlastnostmi, jako košíčky posypané barevným zdobením.

Toto myšlení – nebo jeho potřebu – lze spojit s vyrobením, testováním a shozením bomb Little Boy a Fat Man. Epistemologická panika souvisí se sklerotickým syndromem „pohřbít ‚vnější svět‘ ... v nicotnosti, aby jej pak mohl nechat skrze důkazy vstát z mrtvých“.¹⁶ Toto myšlení stále přetrvává nehledě na skutečnost, že ho filosofie již vyvrátila. Ono myšlení přináší víc než jenom paradoxní ideu, že pokud něco mohu vypařit zábleskem atomové energie, musí to být skutečné. Takové myšlení se denně předvádí při těžbě a nově při „frakování“ ropy. Období kolem roku 1900 se stalo dějištěm mnoha „předzvěstí“ k uskutečnění antropocénu a příchodu velkého zrychlení. Tyto předzvěsti se objevily v lidském myšlení samotném, ale lidé si je mohou uvědomit pouze zpětně. Tehdy se zrodily kvantová teorie, teorie relativity a fenomenologie. Kvantová teorie naprosto vyvrátila představu částic jako malých pingpongových míčků. Teorie relativity ukončila představu stálých objektů: věcí, které jsou se sebou identické a stále přítomné v každém okamžiku. Extrémní formy realistického narativu přestaly ztotožňovat jednotlivé proudy vědomí s lidmi, jimž by měly příslušet, a laskavý vypravěč, který vás vodil za ruku, se vypařil. Monet dovolil barvám a tahům štětce osvobodit se od konkrétních tvarů a voda, na níž plují lekníny, vystavené na oblé zdi Musée de l'Orangerie, se stala pravým objektem jeho malby. Expresionismus skoncoval s uklidňující estetikou vzdáleností romantismu a způsobil, že se před divákem začaly shlukovat znepokojivé, ošklivé bytosti.

Co měly „objevy roku 1900“ společného? Začínalo být vidět vodu, kvanta, časoprostor. Staly se z nich autonomní entity se všemi možnými druhy

15 Arthur EDDINGTON, *The Nature of the Physical World*, New York: Macmillan 1928, s. 276.

16 HEIDEGGER, *Bytí a čas*, s. 235.

zvláštních, nečekaných vlastností. Dokonce i samo vědomí už nebylo jenom neutrálním médiem: fenomenologie naplnila hlavní filosofický objev doby romantismu, a to skutečnost, že vědomí „má“ nějaký obsah.¹⁷ Monet začal malovat lekníny; tedy spíš začal malovat prostor, v němž lekníny plují; nebo ještě lépe řečeno, začal malovat ten vlnící se objekt odrážející světlo, v němž lekníny plují – vodu. Ve stejnou dobu, kdy Einstein objevil vlnící se a proudící časoprostor tam, kde se dřív objekty vznášely v prázdnotě, Monet objevil slastnou prostornost samotného plátna, stejně jako později Tarkovskij objeví úchvatný materiál filmového pásu. Tohle všechno předznamenala doba romantismu rozvojem narativů v blankversu, vinoucích se přes autobiografické oklidy. Najednou se popsalo mnohem víc papíru.

Kolem roku 1900 zjistil o objektech něco zvláštního Edmund Husserl. Ať už člověk otočí minci, kolikrát chce, nikdy nevidí druhou stranu jako druhou stranu. Mince má odvrácenou stranu, která se zdá být neredukovatelná. Tato neredukovatelnost se může snadno vztáhnout ke způsobu, jak se s mincí ovlivňuje jiný objekt, třeba smítko prachu. Když to člověk ještě trochu víc promyslí, vidí, že všechny objekty jsou v jistém smyslu neredukovatelně uzavřené. To ovšem nedávalo smysl, protože se s nimi setkáváme v každém bdělém okamžiku. A tato odvrácená strana se rovněž týkala „intencionálních objektů“ běžně známých jako myšlenky, jako podivné potvrzení kantovského rozporu mezi fenoménem a věcí. Kantův vlastní příklad o tomto rozporu se pro studium hyperobjektů velmi hodí. Zamyslete se nad dešťovými kapkami: cítíte je na hlavě – ale nemůžete vnímat dešťovou kapku jako takovou.¹⁸ Vždy vnímáte jenom svůj vlastní antropomorfní překlad dešťových kapek. Nepodobá se to onomu rozporu mezi počasím, jež zakouším vlastním tělem, na jedné straně a globálním klimatem na druhé – přičemž pod klimatem nemyslím onu starou představu o „místních vzorcích počasí“, ale celý klimatický systém? O klimatu lze uvažovat a odhadovat ho, ale nemohu ho přímo vidět nebo se ho dotknout. Propast mezi fenoménem a věcí se rozevírá a rozrušuje můj pocit z přítomnosti a bytí ve světě. Ale je to ještě horší. Dešťové kapky mají vlastnosti dešťových kapek, ne želé bombónů – bohužel. Ovšem fenomén dešťových kapek nejsou dešťové kapky. Ve svém daném, fenomenálním, experimentálním, nebo dokonce vědeckém prostoru nedokážu určit rozpor mezi fenoménem a věcí. Dešťové kapky naneštěstí nepadají s připojenými malými tečkovanými čarami a kresbičkou nůžek říkající „zde odstříhnete“ – i přes to, že filosofie od Platóna až k Humovi a Kantovi tvrdí, že se někde na věci nachází jakási tečkovaná čára a prací

17 Viz David SIMPSON, „Romanticism, Criticism, and Theory,“ in: Stuart CURRAN (ed.), *The Cambridge Companion to British Romanticism*, Cambridge: Cambridge University Press 1993, s. 10.

18 Immanuel KANT, *Kritika čistého rozumu*, Praha: Oikúmené 2001, s. 70.

filosofa je tu čáru najít a opatrně odstříhnout. Díky tomu, jak nás ohromně přesahují svým rozsahem, hyperobjekty znásobily tuto podivnost věcí pro naše zkoumání: věci jsou věci, ale my na ně nemůžeme přímo ukázat.

Kolem roku 1900 zjistil o věcech něco zvláštního Einstein. Rychlost světla je stálá a to znamená, že se o objektech nedá přemýšlet jako o tuhých tělesech, která si zachovávají svůj tvar. Lorentz zpozoroval, že elektromagnetické vlny se podivně zmenšují, když se blíží rychlosti světla, jako by se perspektivně zkracovaly. V době, kdy dohlédneme na jeden konec tužky, druhý konec někam upadl. Kdyby si člověk dal na oční víčka drobné hodiny, ukazovaly by jiný čas než malé hodiny na nohou klidně spočívajících pod stolem, když otáčí tužkou v prstech, a také malé hodiny na každém nehtu by zaznamenávaly o trošku jiný čas. Člověk by to samozřejmě moc jasně neviděl, ale pokud by se pohyboval blízko rychlosti světla, objekty by začaly jakoby prosvítat a zvláště se zplošťovat, až by nakonec zmizely úplně. Zjevil by se prostoročas, rozčreňený a oblý jako Monetovy malby leknínů. Navíc musejí existovat oblasti prostoročasu, které zůstávají mému vnímání nepřístupné, byť jsou myslitelné: další zvláštní potvrzení Kantova rozporu mezi fenoménem a věcí.

Kolem roku 1900 zjistil o objektech něco zvláštního i Max Planck. Pokud se člověk pokusí změřit energii v uzavřené soustavě (jako je trouba) sečtením všech vln, získá nesmyslné výsledky, které nad určitou teplotou vyletí k nekonečnu: problém záření černého tělesa. Ale pokud si člověk představil energii jakoby rozdělenou do balíčků opouzďených v samostatných kvantech, dostal správný výsledek. Tato přesnost byla vykoupena hroznou cenou uvědomění si existence bizarního kvantového světa, v němž do sebe objekty zdánlivě vzájemně narážejí, obývají neurčité oblasti a dokážou projít zdánlivě pevnými zdmi. Ale znamená to další potvrzení rozporu mezi fenoménem a věcí otevřeného Kantem, jednoduše proto, že pro změření kvanta na něj člověk musí vypálit nějaká jiná kvanta – měřit znamená odklonit, takže poloha a hybnost se nedají zachytit najednou.

Kantovský rozpor mezi fenoménem a věcí vystavuje ideu o substancích ověšených náhodami extrémnímu tlaku. K řešení problému se asi nejvíc přiblížil Heidegger, který vycházel z objevů fenomenologa Husserla. Heidegger si uvědomil, že košíčky substance a sypaní vlastností jsou produkty „objektivního zpřítomnění“, jež pramenilo ze zmatku uvnitř (lidské) bytosti, neboli jeho slovy *Dasein*. Avšak Heidegger je korelacionista prohlašující, že bez *Dasein* vůbec nemá smysl mluvit o pravdě věcí, což pro něj znamená přímo jejich existenci: „Jen pokud *jest* pobyt, tzn. ontická možnost porozumění bytí, jen potud ‚je‘ bytí (...) nelze říci ani že jsoucno je, ani že není.“¹⁹ O kolik víc korelacionismu chcete? Samotná lednice, nemluvě o světle uvnitř,

existuje jenom tehdy, když tu stojím a můžu otevřít dveře. Není to úplně berkeleyovské *esse est percipi*, ale je to blízko. Heidegger sestupuje zevnitř korelacionismu do úžasné hloubky, nicméně není ochoten vystoupit z korelace člověk–svět, a tak pro něj řešení filosofie tkví nikoli v realismu, ale v idealismu: „Znamená-li označení idealismus tolik co porozumění tomu, že bytí nikdy nelze vysvětlit ze jsoucna, nýbrž že bytí je pro každé jsoucno vždy již něčím ‚transcendentálním‘, pak je v idealismu obsažena jediná a pravá možnost filosofického tázání.“²⁰

Heidegger měl své vlastní problémy, v neposlední řadě doložené jeho kontaktem s nacismem, úzce spojeným s jeho vhladem a slepotou ohledně bytí. Graham Harman, k jehož objektově orientované ontologii se hlásím, objevil pod Heideggerovou ponorkou obrovský korálový útes brilantních věcí. Ona ponorka už plula ve velké ontologické hloubce a jakýkoliv vážně míněný pokus prorazit ve filosofii musí sestoupit do této hloubky, nebo riskuje, že se zasekne na košíčkovém ostrůvku ontologického supermarketu.

Harman dosáhl svého úspěchu dvěma způsoby. Prvním byla prostá přizpůsobivost: Harman byl jednoduše ochoten nechat padnout specifčnost *Dasein*, jeho jedinečnou aplikovatelnost na člověka, a zvláště na Němce. Sama tato ochota je příznakem ekologické éry, do níž jsme vstoupili, doby hyperobjektů. V tomto smyslu Harman odmítl souhlasit s Heideggerovým tvrzením, že fyzická realita popsaná Newtonovými zákony neexistovala před Newtonem.²¹ Tato linie Heideggerova myšlení je ještě více korelacionistická než Kantova. Druhý způsob, jímž se Harman pustil do problému, bylo důkladné čtení udivující analýzy prostředků v úvodních částech Heideggerova *Bytí a času*. Toto čtení ukazuje, že nic v „pozdějším“ Heideggerovi, i přes jeho zvučnost, nesesadilo analýzu prostředku z pomyslného vrcholu Heideggerova myšlení. Jinými slovy, Heidegger si nebyl plně vědom ohromujících důsledků objevu, který v analýze prostředků učinil: když pracovní prostředky – jimiž může být prakticky cokoli – fungují nebo „vykonávají“ (*Vollzug*), drží se v pozadí (*Entzug*); tedy jenom tehdy, když je nástroj rozbitý, se zdá být po ruce (*vorhanden*). Harman tvrdí, že tohle může znamenat jedinečnou existenci ohromného pléna jedinečných entit, mezi jejichž základní vlastnosti patří *skrytost* – žádná jiná entita je nemůže plně objasnit. Tyto entity se musejí nacházet v relativně *ploché ontologii*, v níž skoro neexistuje rozdíl mezi osobou a jehelníčkem. A vztahy mezi nimi, včetně těch kauzálních, musí být *nepřímé* a tedy *estetické* povahy.

Pokud chceme brát vážně ontologický rozdíl mezi bytím a bytostmi, tvrdí Harman, přináší to to dvojí význam výše řečeného:

19 HEIDEGGER, *Bytí a čas*, s. 241.

20 Ibid., s. 237.

21 Ibid., s. 256.

1. Realismus, který své objevy zakládá pouze na předem daných „ontických“ datech, není obhajitelný. Bylo by to jako myslet v rámci předpřipravených konceptů – tedy nemyslet vůbec.
2. Nicméně idealismus nefunguje, protože existují reálné věci, jejichž podstata není přístupná dokonce ani jim samým.

Bod 1. je mimochodem problémem vědy. I přes její vítaný a nezbytný skepticismus i nemilosrdné pochyby jsou vědecké objevy nutně založené na rozhodnutí, co jsou reálné věci.²² Bod 2. představuje základní tvrzení OOO, Harmanův korálový útes pod heideggerovskou ponorkou. S postupem této knihy bude stále více jasné, že hyperobjekty nejsou jenom mentální (nebo jinak nereálné) konstrukty, ale že se jedná o reálné entity, jejichž podstata je člověku vzdálená. Hyperobjekty nám dávají prostor přemýšlet o tom, co Harman nazývá *objekty* obecně. Tento úvod není úplně to správné místo pro plný výklad OOO. Nastínit OOO by mohlo znamenat, že se k hyperobjektům samotným nikdy nedostaneme. A, což je podstatnější, rafinovanost samotné OOO vyžaduje důkladné zkoumání hyperobjektů. Navíc se zdá jako dobrý postup začít s věcmi po ruce a pomalu se propracovat kupředu – v tom se přidávám k Lingisovi. Nicméně věřím, že na konci této knihy čtenář dosáhne dostatečného pochopení, jak lze využít tento významný, nový filosofický přístup pro zjišťování skutečných věcí o skutečných věcech.

Takže začněme o hyperobjektech přemýšlet do hloubky. Co je nejvýraznější na jejich výskytu v lidském světě? Lidé si samozřejmě uvědomovali obrovské entity – některé skutečné, jiné smyšlené – po celou dobu své existence. Zde však tvrdím, že na nedávno objevených entitách jako klima je něco velmi zvláštního. Tyto entity nás nutí uvažovat přímo o našem místě na Zemi a ve vesmíru. Možná právě to představuje ten nejzákladnější problém – zdá se, že nám hyperobjekty něco nutí, něco, co ovlivňuje základní myšlenky o tom, co znamená existovat, co je to Země, co je společnost.

Co je na hyperobjektech výjimečné? Není pochyb, že vesmírné jevy jako meteory, krvavý měsíc, tsunami, tornáda a zemětřesení lidí v minulosti děsily. Meteory a komety byly známé jako *pohromy*. Pohroma [*disaster*] doslova znamená padlou, nefunkční, nebezpečnou nebo zlou hvězdu (*dis-astron*). Ale takové pohromy se odehrávaly na pozadí, které je alespoň ve dvou smyslech stabilní. Jednak je tu ptolemaisko-aristotelská soustava sfér, která drží stálice na místě. Tento systém byl společný pro křesťanskou, muslimskou i židovskou středověkou kosmologii. Aby se stala pohromou, musela se „hvězda“, jako třeba meteor, vychýlit ze svého harmonického uspořádání nebo hvězdné soustavy. Na druhou stranu, na Zemi představovala létavice zlé znamení,

kteřé mělo význam jako stopa na poměrně stabilním obzoru země a oblohy. Apokalypsa možná nastane. Ale ještě ne. Podobně i jiné kultury zřejmě měly relativně ucelené způsoby pro vysvětlení katastrof. V japonském šintoismu tsunami znamená pomstu *Kami*, který byl nějak rozrušen.

Zdá se, jako by na hyperobjektech bylo něco zásadnějšího než na těchto „pohromách“. Jsou to entity, které se stanou viditelnými skrze posthumovskou statistickou kauzalitu – kauzalitu, která je ve skutečnosti pro realismus *vhodnější* než například jednoduše předpokládat skleněné sféry, po nichž obíhají stálice. Tuto skutečnost nikdy nepochopí popírači globálního oteplování, kteří neomylně prohlašují, že nikdo nedokáže prokázat lidské příčiny globálního oteplování, stejně jako já nikdy neprokážu, že mě tahle kulka, kterou mi střelíte do hlavy, zabije. Ale ta extrémní statistická pravděpodobnost člověkem způsobeného globálního oteplování je vhodnější než jenom prohlašovat neuvážené faktoidy. Popírat globální oteplování rovněž znamená popírat, co je kauzalita po Humovi a Kantovi – totiž spíš rys fenoménu než věci jako takové.

Co to znamená pro rodící se ekologickou uvědomělost? Znamená to, že lidé nemají úplnou kontrolu nad přidělováním významu a hodnoty událostem, které mohou být statisticky vypočteny. Strach nevyvolává otázka, jestli svět skončí, jako ve starém modelu *dis-astron*, ale jestli se konec světa už děje, nebo jestli *už možná nastal*. Objevuje se hluboký otřes časovosti. Navíc se zdá, že hyperobjekty pokračují v tom, co Sigmund Freud považoval za velké ponížení člověka po Koperníkovi a Darwinovi. Jacques Derrida oprávněně přidává Freuda na seznam ponižujících – konec konců právě on odsunuje člověka ze samotného středu psychické činnosti. Ale můžeme rovněž přidat Marxe, jenž nahrazuje lidský společenský život ekonomickou organizací. A mohli bychom přidat Heideggera i samotného Derridu, kteří souvisejícím, byť lehce odlišným způsobem odsunují člověka ze středu procesu utváření významu. Seznam bychom mohli dále rozšířit o Nietzscheho a jeho rodovou linii linoucí se přes Deleuze a Guattariho k Brassierovi: „Kdo nám dal houbu, abychom smazali celý horizont?“ (Nietzsche)²³ A na druhou stranu bychom mohli dodat, že OOO od základu odsunuje člověka neústupným tvrzením, že mé bytí není zase takový zázrak – nebo spíš že bytí papírového kelímku je stejně hluboké jako to moje.

Je pravda, že hyperobjekty jako by posouvaly toto dílo ponížení na ještě extrémnější mez? Ale jaká je ta mez? Říká se, že u Koperníka jde o odsunutí. To mělo nejprve znamenat povznášející skok do kognitivního hyperprostoru. Ale co když nás hyperobjekty nutí pustit z hlavy i tuhle únikovou strategii? Co když nás hyperobjekty konečně nutí uvědomit si pravdu o slově *ponížení* samotném, tedy být přenesen nízko, být stržen tvrdě na zem? Vy-

22 Martin HEIDEGGER, *Phenomenological Interpretations of Aristotle*, Bloomington: Indiana University Press 2001, s. 23.

23 Friedrich NIETZSCHE, *Radostná věda*, Praha: Aurora 2001, s. 114.

padá to, že nás hyperobjekty ve skutečnosti uvrhají do dvojího vyhnanství. Protože teď se možnost, že jsme uvolnili okovy pozemského, abychom se dotkli „božsky lidského křtaltu“ (Blake), zdá jako splněné přání.²⁴ Podle samotných hyperobjektů, jejichž chování trochu připomíná obrovskou botu na konci titulků *Monthy Pythonů*, je vesmír výplodem naší fantazie: *vždy se nacházíme uvnitř objektu*.

Co tedy máme od šestnáctého století do doby hyperobjektů, je pravda kopernikanismu, jestli to tak můžeme nazvat – střed [světa] neexistuje a my ho neobýváme. Ale přidává se k tomu další zvrat: neexistuje žádný okraj! Z vesmíru nemůžeme vyskočit. Královna Mab nemůže vytáhnout Ianthe z postele, posadit ji do vesmírné lodi a zahnat ji na okraj času, aby vše dokonale viděla (fantazie Percy Shelleyho). Syntetické soudy a priori jsou vykonávány uvnitř objektu, ne v jakési transcendentální sféře čisté svobody. Quentin Meillassoux popisuje Kantův vlastními slovy kopernikový obrat jako ptolemaiovskou kontrarevoluci zavírající vědění do konečnosti korelace mezi (lidským) subjektem a světem.²⁵ Ale pro mě problém představuje ona myšlenka privilegované transcendentální sféry, ne konečnost korelace člověk–svět. Kant se domnívá, že ačkoliv jsme takto limitováni, naše transcendentální schopnosti přinejmenším metaforicky poletují v prostoru za okrajem vesmíru, což je argument, k němuž se sám Meillassoux přimyká v tvrzení, že skutečnost je konečně poznatelná výhradně (lidskou) subjektivitou. A to je ten problém, problém zvaný antropocentrismus.

Právě Kant na úplném počátku antropocenu ukazuje, že věci se nikdy neshodují se svými fenomény. Vše, co potřebujeme udělat, je rozšířit tento revoluční vhled za rozpor člověk–svět. Na rozdíl od Meillassouxe nebudeme zkoušet prolomit lidskou konečnost, ale umístit tuto konečnost do vesmíru myriád konečností, stejně jako je věcí – protože věc jednoduše je trhlina mezi tím, co je a jak se jeví, což platí pro úplně každou entitu, nejen pro tu zvláštní entitu nazvanou (lidský) subjekt. Ekologická filosofie tedy musí vykořenit lidstvo tím, že ho stáhne zpátky na zem, což znamená stát na obrovském objektu zvaném *Země* uvnitř obrovského objektu zvaného *biosféra*. Toto uzemňování Kanta začalo v roce 1900. Fenomenologie sama o sobě začíná přivádět kantismus na zem, ale jsou to hyperobjekty a OOO, které mě opravdu přesvědčují, že není možné uniknout gravitačnímu poli „upřímnosti“, „prostoty“, pobytu.²⁶ Ne proto, že existuje *tam* – to už jsme zavrhlí. Zde se musím rozejít s ekofenomenologií, která trvá na návratu

24 William BLAKE, „Obraz boží“, in: *Napíšu básně kytkám na listy*, Praha: Československý spisovatel, 1981, s. 61.

25 Quentin MEILLASSOUX, *After Finitude: An Essay on the Necessity of Contingency*, London: Bloomsbury 2010, s. 119–121.

26 José ORTEGA Y GASSET, *Phenomenology and Art*, New York: Norton 1975, s. 63–70; HARMAN, *Guerrilla Metaphysics*, s. 39, 40, 135–143, 247.

k fantaziím o zakotvení. Ne: nestojíme ve středu vesmíru, ale ani nesedíme ve VIP salóнку za jeho okrajem. To je mírně řečeno hluboce znepokojivé procitnutí. Je to pravý obsah ekologické uvědomělosti. Harman to podává následovně:

Scientismus na jedné straně trvá na tom, že lidské vědomí není nic zvláštního a mělo by se vysvětlit přírodními zákony jako všechno ostatní. Na druhou stranu chce rovněž zachovat vědění jako zvláštní druh vztahu ke světu lišící se od vztahu, který ke světu mají dešťové kapky a ještěrky. [...] Navzdory samolibému vychutnávání skutečnosti, že lidé jsou kusy hmoty stejně jako všechno ostatní, chtějí zároveň tvrdit, že toto prohlášení má výjimečné postavení. Podle nich dešťové kapky nevědí nic a ještěrky jenom velmi málo a někteří lidé jsou zasvěcenější než jiní. Tohle je možné jenom proto, že myšlení je dána jedinečná schopnost negovat a přesahovat okamžitý prožitek, což se v takových teoriích neživé hmotě samozřejmě nikdy neumožňuje. Ve zkratce, navzdory svému cynickému tvrzení, že lidské neexistuje, povyšuje strukturu lidského myšlení na vrchol ontologie.²⁷

Dopad tohoto dvojího popření lidské nadřazenosti se podobá jedné z Hitchcockových charakteristických filmových technik, transfokaci. Současným přibližováním a oddalováním se vytváří zdání, že zůstáváme na stejném místě, ale prostor se nekontrolovatelně pokrívuje. Ty dva protichůdné pohyby se nevyruší, spíše nově nastavují způsob, jakým prožíváme „tady“. Dvojitě popření neodstraňuje lidskou zkušenost – vlastně ji drasticky pozměňuje způsobem vyvolávajícím závrať.

Ekologické myšlení uvažující o hyperobjektech není takové, v němž jsou jedinci zakotveni v jednotícím systému, nebo naopak takové, v němž cosi přesahujícího jednotlivce vytlačuje sebe sama do pomíjivé podoby jednotlivců. Hyperobjekty podněcují neredukcionistické myšlení, což znamená, že nám nastolují neřešitelná dilemata, v nichž se ontologické výroky o tom, která věc je nejvíce skutečná (ekosystém, svět, životní prostředí, nebo naopak jednotlivec) stávají nemožnými.²⁸ Stejně tak přestává fungovat ironie jakožto absolutní odstup. Spíš než závratně hlubokou nerealistickou propast nám ironie poskytuje důvěrnost s existujícími mimo-lidskými aktéry a aktérkami.

Objevení hyperobjektů a OOO jsou příznaky zásadního otřesení bytí – *bytí-otřesení*. Došlo k otřesení základu bytí. A tak jsme tady, vykračovali jsme

27 Graham HARMAN, „Critical Animal with a Fun Little Post“, *Object-Oriented Philosophy* (blog), 17. října 2011, <http://doctorzamek2.wordpress.com/2011/10/17/critical-animal-with-a-fun-littlepost/>.

28 Pojem ne-redukce pochází z díla Bruna Latoura a Grahama Harmana. Graham HARMAN, *Prince of Networks: Bruno Latour and Metaphysics*, Melbourne: re.press 2009, s. 12.

si ve věku průmyslu, kapitalismu a technologie, a najednou jsme dostali zprávu od vetřelců, zprávu, kterou nemohli ignorovat ani ti nejskeptičtější, protože způsob, jímž byla tato informace doručena, spočíval v instrumentálních a matematických formulích samotné modernosti. Titanik modernosti naráží na ledovec hyperobjektů. Tvrdím, že problém hyperobjektů nepředstavuje problém, který by mohla modernost vyřešit. Tedy na rozdíl od Latoura, byť mnohé z jeho filosofických obav sdílím, věřím, že *jsme byli a jsme moderní* a že se zrovna učíme, jak nebýt.

Protože modernita ustavuje soustavu svých koordinátů přes jisté specifické druhy ontologie a epistemologie, ledovec hyperobjektů, jenž ční na horizontu, přináší příslib skutečně velkého filosofického problému. Důvodem existence tohoto textu je postavit se k těmto problémům čelem. Tento text je součástí Titaniku, který se rozhodl dobrovolně sebou mrštit o tento ledovec hyperobjektů. Tato nevyzpytatelná mašinerie – řekněme jí spekulativní realismus nebo OOO – chce rozbít celý stroj ve jménu nadcházejícího společenského a poznávacího uspořádání, jehož obrysy se matně rýsují v arktické mlze hyperobjektů. V tomto ohledu nám hyperobjekty prokázaly laskavost. Sama realita zasáhla na straně objektů, které jsou z obecně přijímaného moderního pohledu – emulze černé prázdnoty a drobných částic – jednoznačně středně velké. Ukazuje se, že tyto středně velké objekty jsou fascinující, děsivé a mocné.

Například se nacházíme uvnitř nich jako Jonáš ve velrybím bříše. Což znamená, že každé rozhodnutí, které učiníme, v určitém smyslu s hyperobjekty souvisí. Tato rozhodnutí se neomezují na věty v textech o hyperobjektech. Když otočím v autě klíčkem v zapalování, souvisí to s globálním oteplováním. Když nějaký romanopisec píše o stěhování na Mars, vztahuje se ke globálnímu oteplování. Ale mé otočení klíčku v zapalování se úzce pojí s filosofickými a ideologickými rozhodnutími pramenícími v matematizaci vědomostí a pohledu na prostor a čas jako na ploché, univerzální nádoby (Descartes, Newton). Důvod, proč otáčím klíčkem – důvod, proč klíč vyšle signál do systému vstřikování paliva, který zažehne motor –, je výsledkem série rozhodnutí o objektech, pohybu, prostoru a času. Ontologie je tedy životně důležitá a sporná politická sféra. Právě na takovou sféru tato studie soustředí velké množství pozornosti. V hrozivém stínu hyperobjektů současná rozhodnutí uzemnit etiku a politiku v jaksi horkou jehlou spíchnutých formách procesového myšlení a relacionismu možná nejsou jenom ukvapená – možná tvoří část samotného problému.

„Čnění“ (Heidegger) hyperobjektu do mlžného transcendentalismu modernosti narušuje předpokládaný „pokrok“, který myšlení dělalo vstříc přetvoření celého vesmíru do jeho *macbethovské* verze přívětivé vůči pozdnímu kapitalismu, v níž (ve frázi citované Marxem) „všechno stavovské a stojaté se vypařuje“ [„*all that is solid melts into the air*“]; či přímo v Shakespearovi „co

se zdálo tělesem, jak dech se rozplynulo v povětrí“.²⁹ Protože přesně v tom bodě, kdy nastává rozpouštění ve vzduchu, zachytíme v mlze první letmé náznaky až příliš pevného ledovce. Z důvodů, které udávám v druhé části této knihy, vážně pochybuji, že kapitalismus je připraven na úkol vyrovnat se s hyperobjekty. Jinde jsem tvrdil, že vzhledem k tomu, že surová mašinerie kapitalismu je spíše reaktivní než proaktivní, může trpět nedostatečností, jež jí znemožňuje plně řešit ekologickou naléhavost.³⁰ Kapitalismus staví na existujících objektech, jako jsou „suroviny“ (cokoliv, co projde dveřmi továrny). Retroaktivní styl kapitalismu se odráží v ideologii „konzumenta“ a jeho „požadavků“, které kapitalismus poté „naplňuje“.

Loď modernity je vybavena silnými lasery a jadernými zbraněmi. Ale právě tyto nástroje spouštějí řetězové reakce, které vytvářejí zase další hyperobjekty, a ty se vrhají mezi nás a námi očekávanou, předpovídanou budoucnost. Sama věda se stává záchrannou brzdou, která dobrodružství modernosti náhle zastaví. Ale toto zastavení nepřichází před ledovcem. *Tó zastavení je (součástí) ledovce*. Díky své zběsilosti se motory zadrhují o led, jenž se dostal do jejich útrob, který už je uvnitř nich. Budoucnost, čas „po konci světa“, přišla příliš brzy.

Hyperobjekty jsou dobrými kandidáty na to, co Heidegger nazývá „poslední bůh“ nebo co básník Hölderlin zve „záchrannou silou“, jež roste po boku nebezpečné síly.³¹ Asi jsme očekávali eschatologické řešení z nebes nebo revoluci ve vědomí – nebo i lidovou armádu, jež se ujme vedení státu. Co jsme dostali místo toho, přišlo příliš brzy, než abychom to mohli předvídat. Hyperobjekty se zbavily dvou set let pečlivého korelacionistického měření. Zděšení a popření a pravicová absurdita ohledně globálního oteplování jsou pochopitelné. Hyperobjekty znamenají velkou hrozbu pro individualismus, nacionalismus, antiintelektualismus, rasismus, nadřazenost člověka, antropocentrismus a co vás jenom napadne. Možná i pro samotný kapitalismus.

29 Karl MARX, „Manifest komunistické strany“, in: Karel MARX – Bedřich ENGELS, *Spisy*. Svazek 4. Praha: Státní nakladatelství politické literatury, 1958, s. 431; William SHAKESPEARE, *Macbeth*, Praha: České museum 1869, s. 6.

30 MORTON, *Ecological Thought*, s. 121.

31 Martin HEIDEGGER, *Contributions to Philosophy (From Enowning)*, Bloomington: Indiana University Press 1999, s. 283–293. Viz také Joan STAMBAUGH, *The Finitude of Being*, Albany: State University of New York Press 1992, s. 139–144.